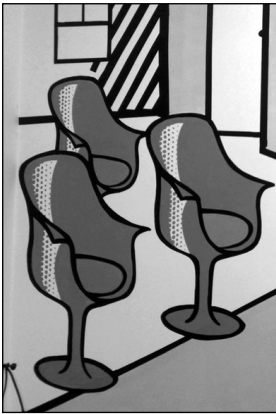

ORSÓS LÁSZLÓ JAKAB

NEW YORK MÁR NEM A KULTURÁLIS VILÁG KÖZEPE

Kérdezett Keszeg Anna

■ – Többen többféle aspektusból harangozták be az AEÁ globális vezető szerepének végét, és érveltek egy szuperhatalmakat követő decentralizált világ születése mellett. Hogyan látszik New Yorkból ez a folyamat? Érzékelhető-e ez a váltás a városban is?

– OLJ: Az állítás majdnem igaz. Azonban New York ereje – és vonzása – mindig is abban állt, hogy soha nem amerikai város volt, nem is európai, hanem teljesen önállóan és tökéletesen szuverén módon létezett a világ politikai és kulturális rendszerében. Ezért volt mindig erős és inspiráló, ami innen érkezett. Most azonban valóban változni látszik ez a helyzet, és mintha a város párhuzamos pályát kezdene futni a saját anyaországával. Sajnos.

Láthatóan ezen maga New York is meg van lepődve. Nem tud mit kezdeni a középszerűséggel, az évtized elején beáramló pénzzel és a kispolgári, fogyasztói tömegekkel. Pontosabban tud: szemérmetlenül kiszolgálja a fogyasztói igényeket, és zsebre teszi a pénzt. Szerencsére a gazdasági válság azonban kifejezetten jót tett a városnak. Életre kelt hirtelen minden: üres irodákba költöztek művészek, és valahogy hirtelen szabadabb és izgalmasabb lett a művészeti élet.

De a város mindazonáltal nem azonos régi hírével. A titok még nem igazán szivárgott ki, de nem hiszem, hogy sokáig lehetne tagadni, hogy New York már nem a kulturális világ közepe. Csak egyike az izgalmas (vagy izgalmasnak tűnő) nagyvárosoknak. Talán annyi megmaradt a paradicsomi állapotokból, hogy még mindig gyorsan lehet kapcsolatokat teremteni, viszonylag lassan üti fel

...Amerika magát sem
gondolja
intellektuálisnak.

a fejét a szakmai féltékenység, és ha egy erős projekttel indul az ember, akkor gyorsan talál szövetségeseket.

– *Kulturális értelemben is megfogalmazható az Amerika-hegemónia vége? Amennyiben igen, érzékelhető-e ez a változás és ennek hatása egy kulturális központ esetében?*

– OLJ: Előző válaszomban erre utaltam. New York most is hemzseg a kulturális programoktól, és a világ művészei még mind ide tartanak. Csakhogy a város vezető producerei óvatosak: ki kell szolgálniuk a támogatóikat és a jegypénztárak közönszerű közönségét. Nagy egyensúlyozás folyik: pénzt kell termelni, de valahogy a művészeti nívót is fenn kell tartani. Ez mintha egyre kevesebbszer sikerülne. De hol is van a világnak az a városa, ahol ez mostanában jobban megy?

– *Amerikával kapcsolatban sokszor megfogalmazott közhely, hogy igen nagy a távolság az értelmiségi réteg és az „átlag amerikai” között (nyilván kérdéses, hogy ezen adott esetben mit értünk). Érvényesnek érzi-e Ön ezt a tételt?*

– OLJ: Ez valóban közhely. Mindenhol így van ez, és ebben nincs semmi meglepő. Európában talán csak az iskolai tananyagok nemzetközibb jellege miatt ápoljuk azt az illúziót, hogy magasabb szellemi nívón létezünk általában. Persze ebből egy szó sem igaz. Az azonban valóban érdekes, hogy Amerika magát sem gondolja intellektuálisnak. Mintha eleget akarna tenni ennek a közhelynek. Én mindig meglepődöm ezen. Tapasztalataim szerint az a közönség, amellyel nekem van dolgom, egyáltalán nem kevésbé intellektuális, mint az európai. Sőt sok esetben alkalmazkodóképesebb és nyitottabb az új dolgokra.

– *Milyen célcsoport az, melyhez a magyar központ fordul? Történt-e ebben tudatos váltás az Ön ottléte alatt a korábbiakhoz képest?*

– OLJ: Én 2010. június vége óta nem vezetem a Magyar Kulturális Intézetet. Az elmúlt öt évben nagyon tudatosan fordultunk a New York-i közönség felé. Fontos volt, hogy az intézet ne csupán a magyar emigráció speciális igényeit elégítse ki, hanem dialógusba lépjen a New York-i és washingtoni művészeti világgal és nagyobb közönséggel. Ez sok rizikóval jár, és szinte piaci szabályai vannak az efféle megjelenésnek, de tapasztalataim szerint nagyon megéri a kockázat vállalását, mert így valószínűsítés erőterbe kerülnek a hazai művészek.

– *Egy 2009 januárjában adott interjúban, mely a magyar évaddal kapcsolatos tapasztalatait foglalta össze, az experimentális szcéna iránti érdeklődés megerősödését fogalmazta meg. Illetve azt a jóslatot, hogy a válság jótékony hatással lehet a kultúrára és a művészetekre. Igazolódott-e ez a tétel? Tart-e még a válság hatása?*

– OLJ: Változatosabb lett a művészeti szcéna. Nem minden az anyagi sikerességről szól szerencsére. Az utóbbi két évben érzékelhetően több a kísérlet, és ezzel egyenes arányban megnőtt a figyelemre méltó produkciók száma is.

– *Ha ajánlania kellene a Korunk-olvasóknak valami olyan sajtóterméket, weboldalt, könyvet, sorozatot stb., amit jellemzőnek érez a mai New Yorkra, mit ajánlana? Hát Amerikára vonatkozóan?*

OLJ: Csak néhány alapvető ötlet és néhány könyv, amit mostanában olvastam: New York Review of Books, New Yorker Magazine, politico.com, thesmartset.com, Jane Jacobs: The Death and Life of Great American Cities, Joan Didion: The Year of Magical Thinking, David Foster Wallace: A Supposedly Fun Thing I'll Never Do Again.

– *Sokáig tanított kreatív írást. Mennyiben tipikusan amerikai találmány ez a műfaj és oktatásának módszertana? Melyek lennének azok a kulturális különbségek, melyek egy budapesti és egy New York-i csoport oktatásánál felmerülnek?*

– OLJ: Tanítottam otthon és New Yorkban is, így valóban van összehasonlítási alapom. Magyarországon bonyolultabb képleteket próbálnak megoldani írásaik-

ban a hallgatók, de gyakori hiba, hogy elvesznek a folyamatban, és banális lesz a végeredmény.

A New York-i hallgatók első olvasásra naivnak tűnő történetvázlatokkal jönnek az órára, de a munka során meglepően szisztematikusan dolgozzák ki a részleteket, és ezért a végeredmény sokszor erőteljesebb lesz.

Ez egy alapvető kulturális különbségre vezethető vissza: otthon metaforikusan gondolkozunk, folyton rejtett tartalmakat kódolunk a történetekbe (amik aztán sokszor rejtve is maradnak), itt pedig nagy jelentőséget kapnak a látható, látszólag jelentéktelen részletek, amik a történet kidolgozása során, miközben megtartják földhözragadtságukat, feltöltődnek erővel.

– *Nemrég nevezték ki a nemzetközi PEN Klub New York-i World Voices fesztivál igazgatójának. Mivel jár ez a munka? Összekapcsolható-e azzal, amit korábban végzett a Magyar Központ igazgatójaként? Miben más egy ilyen és egy magyar évad típusú fesztivál előkészítése?*

– OLJ: Az alapmunka nagyon hasonlít. Egy adott anyagból kell kifaragni egy érzékelhető, jelentéssel bíró, lehetőségek szerint érvényes és inspiráló programsorozatot. A munka lényege itt is az, hogy a kurátornak legyen valamiféle víziója, amiről azt gondolja, hogy érdemes a majdani közönségnek gondolkodnia.

A PEN World Voices Festival esetében egy nagy nemzetközi, főként kortárs irodalmi anyagból kell hogy dolgozzak. De persze már az is kérdés, hogy mit tartunk irodalomnak. Már ez is kurátori állásfoglalás. Ezenkívül a PEN America egy nagyon aktív emberjogi szervezet is, ami nekem további inspirációkat ad a szólásszabadság, a cenzúra, egyáltalán a kreativitás tárgykörében.

– *Mitől a legnehezebb megválni, ha Amerikától búcsúzik az ember?*

– OLJ: Attól az illúziótól a legnehezebb megválni, hogy van remény egy hajlékony és az igazságosságra törekedő társadalomra. Hogy egy társadalom az elvekre és a képzeletre épül. Végére is, ha búcsút kell intenünk Amerikának, akkor a szabadságnak, pontosabban annak a gondolatnak mondunk búcsút, hogy a szabadság mindannyiunk elérhető álma. Sejtteni sem sejtjük, hogy milyen lemondásokkal és fájdalmakkal fog ez járni.

